

Föstudaginn 30. júlí 1993.

Nr. 293/1993. **Ákærvaldið**

gegn

Erni Ómarssyni.

Kærumál. Niðurfelling ákærufrestunar. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Þór Vilhjálmsson, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson og Pétur Kr. Hafstein.

Ríkissaksóknari skaut hinum kærða úrskurði til Hæstaréttar með kæru 19. júlí 1993 samkvæmt heimild í 1. mgr. 142. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála. Krefst hann þess, að úrskurðurinn verði felldur úr gildi og héraðsdómara verði gert skylt að gefa út fyrirkall á hendur ákærða á grundvelli ákæru frá 14. júlí 1993 samkvæmt 1. mgr. 120. gr. laganna.

Af hálfu ákærða hafa engar kröfur verið gerðar fyrir Hæstarétti.

I.

Í hinum kærða úrskurði er greint frá ákvörðun ríkissaksóknara 17. mars 1993 um skilorðsbundna frestun ákæru vegna brots ákærða á tilteknum ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Ákærði hefur játað brot fyrir rannsóknarlögreglu. Var ákærða birt þessi ákvörðun 6. apríl 1993. Hinn 14. júlí 1993 var ákvörðunin hins vegar úr gildi felld og innfærsla hennar afmáð úr sakaskrá. Sama dag var ákæra gefin út. Í úrskurði héraðsdómara er greint frá rökstuðningi ríkissaksóknara fyrir þessari málsmeðferð. Í bréfi lögmanns ákærða til ríkissaksóknara 14. júlí sl. er vísað til sömu atriða, þ. e. fjölmiðlaumræðu, þar sem mjög hafi verið hallað réttu máli um verknað ákærða. Segir þar, að því fari fjarri, að ákærði hafi drýgt þá glæpi, sem að er látið liggja í umræddum blaðaskrifum, og telji hann sér ekki annað fært en óska þess, að ákært verði í málinu, svo að það fái réttláta umfjöllun dómstóla og hann geti hreinsað sig af rakalausum rógi.

Af hálfu ríkissaksóknara er ekki á því byggt, að ákærufrestunin hafi verið röng að lögum eða fjarstæð.

Ríkissaksóknari hefur lagt fyrir Hæstarétt skýrslu, sem Þórir

Oddsson vararannsóknarlögreglustjóri tók af ákærða 29. júlí að frumkvæði réttarins. Lýsti ákærði því yfir, að bréf lögmanns síns, sem fyrr er nefnt, hefði verið ritað að sinni ósk og hefði að geyma vilja sinn. Ítrekaði ákærði síðan, að fjölmiðlaumræða hefði leitt til þess, að hann hefði óskað þess, að máli sínu yrði vikið til dómsmeðferðar. Engin ný gögn eða upplýsingar um verknað þann, sem ákært er fyrir, hafa komið fram, eftir að ákvörðun var tekin um frestun ákæru 17. mars sl.

II.

Í máli þessu þarf að skera úr því, hvort ríkissaksóknara hafi verið heimilt að breyta þeirri ákvörðun, sem hann sjálfur tók 17. mars sl., um að fresta ákæru skilorðsbundið. Í 56. gr. almennra hegningarlaga er ekki að finna heimild til slíkrar breytingar, en þar er ekki heldur ákvæði, sem leggur bann við henni. Þar segir þó í 4. mgr.: „Mál aðilja má taka upp af nýju, ef réttarrannsókn hefst, áður en skilorðstíma lýkur, út af nýju broti, sem hann hefur framið á skilorðstímanum eða áður en máli var frestað, svo og ef hann rýfur ella í veigamiklum atriðum skilyrði þau, sem honum voru sett.“ Það er álitafni, hvort hér sé um að ræða tæmandi talningu atriða, sem leitt geta til endurupptöku máls, svo að af þeim sökum sé heimilt að gagnálykta frá ákvæðinu og telja, að hin umdeilda ákvörðun ríkissaksóknara í þessu dómsmáli hafi eigi verið heimil.

Til glöggvunar um þetta atriði er rétt að líta til 26. gr., 113. gr., 117. gr. og 118. gr. laga nr. 19/1991. Í 1. mgr. 26. gr. segir meðal annars, að dómismálaráðherra hafi eftirlit með framkvæmd ákæruvalds. Þá segir í 2. mgr. þessarar lagagreinar: „Nú telur dómismálaráðherra, að niðurfelling máls af hálfu ríkissaksóknara sé lögum andstæð eða fjarstæð að öðru leyti, og getur hann þá lagt til við forseta Íslands, að ákvörðun ríkissaksóknara skuli felld úr gildi. Í því tilviki setur dómismálaráðherra sérstakan saksóknara til að fara með málið.“

Í 1. og 2. mgr. 113. gr. laga nr. 19/1991 segir, hvenær falla má frá saksókn. Í 3. mgr. segir síðan: „Ef ríkissaksóknari telur ástæðu til að falla frá saksókn, en telur vafa leika á heimild sinni til þess, getur hann óskað eftir, að dómismálaráðherra geri tillögu til forseta Íslands um niðurfall saksóknar samkvæmt ákvæðum 29. gr. stjórnskrár.“

Í 117. gr. laganna kemur fram sú regla, að dómari sé ekki alltaf bundinn við ákæru, en að jafnaði skuli ákæranda, ákærða eða verjanda gefið tækifæri til að tjá sig um það, sem í því sambandi skiptir máli.

Ástæða er einnig til að minna á 118. gr. laga nr. 19/1991, þar sem segir: „1. Ákærandi getur breytt eða aukið við ákæru með útgáfu framhaldsákæru til að leiðrétta augljósar villur eða ef nýjar upplýsingar gefa tilefni til. ... 2. Ákærandi getur fram til þess, er dómur gengur, afturkallað ákæru, sem hann hefur gefið út.“

III.

Af þeim lagaákvæðum, sem nú hafa verið rakin, verður ekki ráðið til fullnustu, hvenær breyta megi ákvörðun um frestun ákæru. Í 4. mgr. 56. gr. almennra hegningarlaga koma fram megin skilyrði þess, að horfið verði frá ákæru frestun. Þótt svigrúm ríkissaksóknara takmarkist efnislega af þessum ákvæðum, eru þau þó ekki tæmandi, þar sem augljóst er, að ógildingarástæður, til dæmis vanhæfi saksóknara, geta leitt til breytinga. Það, sem segir um niðurfellingu saksóknar í 113. gr. laga nr. 19/1991, verður ekki skilið svo, að það sé tæmandi um, hvenær breyta megi ákvörðun um niðurfellinguna. Af 117. gr. og 118. gr. verður ráðið, að ákæra bindur ekki að öllu leyti, en máli skiptir, að ákærði hafi færi á að koma að sjónarmiðum sínum, áður en dómari vikur frá ákæru.

Þegar þetta er haft í huga, er rétt að hafa hliðsjón af almennum reglum stjórnarfarsréttar um breytingu stjórnvaldsákvarðana, þegar leyst er úr því máli, sem hér liggur fyrir. Er þess þá fyrst að gæta, að sérstakar ástæður þurfa að vera fyrir hendi, svo að ákæru frestun frá 17. mars sl. verði felld úr gildi. Skiptir að þessu athuguðu mestu, að fyrir liggur ósk ákærða um, að málið gangi til dóms. Ræður þá ekki úrslitum, hver er í þessu máli ástæða til þess, að sú ósk kom fram, eða hver eru að öðru leyti rök ríkissaksóknara fyrir því að gefa út ákæru og breyta fyrri ákvörðun um ákæru frestun. Hagsmunir ákærða eru því þannig ekki til fyrirstöðu, að ákært sé. Ekki verður heldur séð, að almannahagsmunir standi því í vegi.

Af framansögðu leiðir, að ríkissaksóknara var heimilt að breyta ákvörðun sinni um frestun ákæru og að gefa út ákæru, eins og gert var 14. júlí sl., enda er þá í máli þessu fylgt meginreglu 24. gr. almennra hegningarlaga og 111. gr. laga nr. 19/1991. Verður hinn

kærði úrskurður af þeim sökum felldur úr gildi, og ber héraðsdómara að gefa út fyrirfall í málinu samkvæmt 120. gr. laga nr. 19/1991.

Kærumálskostnaðar er ekki krafist.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er úr gildi felldur, og ber héraðsdómara að gefa út fyrirfall í málinu.

S é r a t k v æ ð i

hæstaréttardómaranna Guðrúnar Erlendsdóttur og Haralds Henryssonar.

Eins og fram kemur í hinum kærða úrskurði, byggir ríkissaksóknari ákvörðun sína um niðurfellingu ákærufrestunar gagnvart ákærða eingöngu á því, að mál þetta hafi verið afflutt í fjölmiðla-umræðu, og séu það sameiginlegir hagsmunir ákærvalds og ákærða, að málið komi til dóms. Svo sem fram kemur í atkvæði meiri hluta dómara, hafa engin ný gögn eða upplýsingar komið fram í málinu, eftir að ákærufrestun var ákveðin.

Í 4. mgr. 56. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 er einungis gert ráð fyrir því, að mál, sem sætt hefur skilorðsbundinni ákærufrestun, verði tekið upp að nýju, ef aðili fremur nýtt brot á skilorðstímanum eða rýfur skilyrði þau, er honum hafa verið sett, svo sem nánar er þar greint. Telja verður, að lagaheimild að öðru leyti skorti til, að ríkissaksóknari geti felld ákærufrestunina gagnvart ákærða úr gildi á þeim forsendum, sem hann byggir á í málinu. Teljum við því, að staðfesta beri hinn kærða úrskurð.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 19. júlí 1993.

Ár 1993, mánudaginn 19. júlí, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, sem háð er í Dómhúsinu við Lækjartorg af Júlíusi B. Georgssyni, settum héraðsdómara, kveðinn upp úrskurður þessi.

Ríkissaksóknari hefur með bréfi, dagsettu 14. þ. m., farið þess á leit við dómara, að kveðinn verði upp úrskurður um synjun hans á útgáfu fyrirfalls í máli ákærvaldsins gegn Erni Ómarssyni.

Með ákæru, dagsettri 14. þ. m., höfðaði ríkissaksóknari opinbert mál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur á hendur Erni Ómarssyni, kt. 221167-5899, Hátúni 12, Reykjavík, „fyrir kynferðisbrot [...].

Í bréfi ríkissaksóknara, sem fylgdi ákærinni, kemur fram, að 17. mars sl. hafi verið ákveðið að fresta ákæru á hendur ákærða skilorðsbundið þrjú ár samkvæmt heimild í 56. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 22/1955 og lög nr. 17/1962. Hafi ákærða verið birt sú ákvörðun 6. apríl sl., en með útgáfu ákæru sé ákæruþrestunin úr gildi felld og skráning hennar afmáð úr sakaskrá.

Dómari sá, sem kveður upp úrskurð þennan, synjaði sama dag um útgáfu fyrirkalls í málinu. Vísaði hann til þess, að hvorki yrði séð af málsgögnum, að ákærði hefði rofið þau skilyrði, sem honum voru sett með ákæruþrestuninni, né að réttarrannsókn hefði hafist út af nýju broti hans, sbr. 4. mgr. 56. gr. almennra hegningarlaga. Með vísan til 3. mgr. 119. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála yrði því að telja, að þeir ágallar væru á málaltilbúnaði, að vísa bæri málinu frá dómi.

Með bréfi, dagsettu sama dag, krafðist ríkissaksóknari með vísan til 119. gr. i. f. laga nr. 19/1991 úrskurðar um synjun á útgáfu fyrirkalls. Í bréfinu voru raktar ástæður þess, að framangreind ákæruþrestun hefði verið felld úr gildi og ákæra gefin út. Var þar tilgreint, að af hálfu aðila, sem tengjast málinu, hefði verið höfð uppi hörð gagnrýni við þá afgreiðslu, sem leitt hefði til blaðaskrifa og umræðu í þjóðfélaginu. Í þeirri umfjöllun hefðu málsatvik verið afflutt og í verulegum atriðum ekki verið í samræmi við það, sem fyrir lægi í skjölum málsins.

Eftir að svo væri komið, ætti hvorki ákæruvald né sakborningur þess kost að koma fram á vettvangi opinberrar umræðu viðhlítandi leiðréttingum á málsatvikum og staðreyndum málsins. Hefði því orðið að ráði að vísa málinu til dómsmeðferðar. Sé málið höfðað af hálfu ákæruvalds með venjulegum hætti, en hagsmunir sakbornings standi einnig til þess, að málið hljóti meðferð og dómur gangi um ætlaðar sakir ákærða.

Svo sem áður er að vikið, ákvað ríkissaksóknari 17. mars sl. að fresta ákæru vegna máls ákærða í þrjú ár frá þeim degi að telja og sú ákvörðun birt ákærða 6. apríl sl. Byggðist ákæruþrestunin á heimild í 56. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 3. gr. laga nr. 22/1955 og 2. gr. laga nr. 17/1962. Var það skilyrði sett, að ákærði yrði á skilorðstímanum háður eftirliti og umsjón af hálfu tilsjónarmanns félagsmáladeildar Fangelismálastofnunar.

Það er álit dómsins, að réttaráhrif ákvarðana samkvæmt 56. gr. almennra hegningarlaga séu þau, að til útgáfu ákæru komi ekki, nema sá, sem í hlut á, standist ekki þau skilyrði, sem honum voru sett. Fær þetta stoð í 4. mgr. 56. gr. laganna, sbr. lög nr. 22/1955, en þar kemur fram, að mál aðila megí taka upp að nýju, ef réttarrannsókn hefst, áður en skilorðstíma lýkur, út af nýju broti, sem hann hefur framið á skilorðstíma eða áður en máli var frestað, svo og ef hann rýfur ella í veigamiklum atrið-

um skilyrði þau, sem honum voru sett. Ekkert liggur fyrir um, að svo sé ástatt um ákærða. Tilvitnuð lagagrein setur þannig skilyrði fyrir upptöku máls að nýju, sem eru tæmandi talin. Um forsendur þær, sem lögin áskilja, til þess að unnt sé að breyta fyrri ákvörðun og í framhaldi af því að gefa út ákæru, er því ekki að ræða. Brestur ákæruvald því heimild til útgáfu ákæru í máli þessu. Með vísan til þess þykja því vera þeir ágallar á mála-tilbúnaði ákæruvalds, sbr. 3. mgr. 119. gr. laga nr. 19/1991, að vísa beri málinu frá dómi.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Máli þessu er vísað frá dómi.
